

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Економіко-правовий факультет

Кафедра цивільно-правових дисциплін

**Методичні рекомендації
до вивчення навчальної дисципліни**

**«Управління проектами, програмами та охорона інтелектуальної власності»
(заліковий модуль II)**

Спеціальність: 053 Психологія

Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)

Одеса – 2018/2019

Укладачі:

Клейменова Світлана Миколаївна, к. ю. н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін;

Святошнюк Арина Леонідівна, к. ю. н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін;

Федорко Марина Сергіївна, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін.

Рецензенти:

Канзафарова Ілона Станіславівна, Заслужений юрист України, д. ю. н., професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін;

Скоробагатько Андрій Васильович, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри цивільного та трудового права НУ «Одеська морська академія».

Затверджено:

рішенням кафедри цивільно-правових дисциплін,
протокол № 7 від « 23» січня 2019 р.

Рекомендовано до друку:

Навчально-методичною комісією економіко-правового факультету,
протокол № 4 від « 30» січня 2019 р.

Рекомендовано до друку:

Вченою Радою економіко-правового факультету,
протокол №6 від «30» січня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	8
3. Змістовий модуль I.....	10
4. Змістовий модуль II.....	14
5. Змістовий модуль III.....	21
6. Змістовий модуль IV.....	30
7. Засоби підсумкового контролю.....	36
8. Рекомендована література.....	39

Вступ

Найбільшою цінністю сучасного цивілізованого світу є людина, її права та свободи. Конституцією України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист права інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку із різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Характерною ознакою кінця ХХ століття стала масова поява на ринку нового виду товару - об'єктів права інтелектуальної власності. При цьому темпи зростання обсягів торгівлі цим товаром зростають значно швидше, ніж для звичайних товарів.

У той же час ринкові перетворення в економіці України ще не справляють належного позитивного впливу на розвиток науково-технічного потенціалу, технологічне оновлення виробництва, нарощування випуску наукоємної конкурентоспроможної продукції. У зв'язку з цим нагальною потребою є вдосконалення механізму інтеграції освіти, науки та виробництва, посилення державної підтримки інноваційних структур, створення системи правової охорони інтелектуальної власності, яка б відповідала міжнародним стандартам.

Методичні рекомендації до навчального курсу «Право інтелектуальної власності» призначаються для підготовки студентів другого (магістерського) рівня освіти економіко-правового факультету, і підготовлені з урахуванням положень Цивільного кодексу України, який був прийнятий 16 березня 2003 р. і набрав чинності з 1 січня 2004 р., спеціального законодавства України про інтелектуальну власність, міжнародних конвенцій та договорів у сфері інтелектуальної власності та інших джерел права інтелектуальної власності.

Указом Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» від 27 квітня 2001 р. № 285/2001 вивчення курсу «Право інтелектуальної власності» передбачено в усіх юридичних вищих навчальних закладах України. Така необхідність зумовлюється тим, що успішний розвиток будь-якої держави, суспільства в сучасних умовах неможливий без належної інтелектуалізації суспільно корисної діяльності. Так, інтелектуальна, творча діяльність визначає зміст і напрями соціально-економічного розвитку України.

Сьогодні будь-який вид діяльності людини неможливий без належного науково-технічного забезпечення і, зокрема, без належного ріння освіти.

Випускники вищих навчальних закладів найближчими роками будуть все більше стикатися з різноманітними правовими проблемами інтелектуальної, творчої діяльності у своїй практичній роботі. Цим і зумовлена необхідність вивчення спеціального навчального курсу «Право інтелектуальної власності».

Предметом вивчення дисципліни «Право інтелектуальної власності» є положення відповідно до структури курсу, що складається з чотирьох частин.

Мета і завдання курсу. Основною метою є вивчення та засвоєння студентами основних понять, інститутів, принципів та джерел правового регулювання відносин, пов'язаних із творчою, інтелектуальною діяльністю, як на національному, так і на міжнародному рівні. Цей навчальний курс покликаний сприяти поглибленому вивченню положень Цивільного кодексу України 2003 р. (книга IV). спеціального законодавства України про інтелектуальну власність: «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки» та ін., які мають не тільки теоретичне, а й практичне значення.

Формою контролю є іспит. Дисципліна вивчається з застосуванням кредитно-модульної системи (КМС).

З найбільш важливих тем курсу проводяться доповіді, експрес-опитування, дискусії, обговорення рефератних повідомлень, розв'язання казусів. Завершується вивчення дисципліни проведенням заліку. До заліку допускаються ті студенти, які відпрацювали всі пропущені заняття.

При вивченні курсу студент повинен усвідомити роль інтелектуальної власності та її місце в соціально-економічному розвитку суспільства та держави, значення авторського права і суміжних прав, патентної системи, інституту комерційної таємниці, системи правової охорони засобів індивідуалізації товаровиробників, особливостей нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності; засвоїти основні положення законодавства України та міжнародно-правових актів у галузі правової охорони результатів інтелектуальної діяльності, ознайомитися з доктринальними підходами вчених-юристів до окремих проблем права інтелектуальної власності та практикою тлумачення і застосування законодавства в цій сфері.

У методичних рекомендаціях є посилання на нормативно-правові акти, підручники, посібники і наукові праці вчених-юристів з метою полегшити засвоєння студентами необхідних питань курсу. До кожної теми наводяться методичні вказівки, які дозволяють більш системно вивчати та засвоювати матеріал, аналізувати та самостійно підбирати літературу.

У процесі вивчення дисципліни студенти можуть бути залучені для підготовки доповідей, написання рефератів з метою залучення студентів до самостійної роботи над науковими та законодавчими джерелами, судовою практикою з тим, щоб на підставі проведеного ними аналізу та узагальнення, вони могли зробити власні висновки та відстоювати власну точку зору з тих чи інших питань.

1.3. Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

а) загальних (ЗК):

ЗК-2. Здатність і готовність особи аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової науки і культури, орієнтуватися в культурному та духовному контекстах сучасного українського суспільства; застосовувати засоби і технології інтеркультурної взаємодії.

ЗК-6. Здатність і готовність особи реалізувати систему юридичних принципів і норм, які регулюють відносини між державами, а також між іншими учасниками міжнародних відносин у політичній, економічній, культурній та інших галузях.

ЗК-7. Здатність і готовність особи до вироблення раціональних підстав, які надають світогляду цілісність, а пізнавальним і практичним зусиллям – спрямованість.

ЗК-8. Здатність і готовність особи здійснювати педагогічні функції відповідно до прийнятих в конкретно-історичний момент норм, стандартів, вимог.

ЗК-9. Здатність і готовність особи здійснювати дослідження у сфері правозастосування шляхом вивчення, опису, пояснення і прогнозування дійсності задля розвитку теорії, побудови гіпотез та отримання нових знань;

б) фахових загальних (КФЗ):

СК-1. Здатність і готовність особи до прийняття правомірного рішення під час здійснення правозастосовної діяльності на основі юридичних фактів та у відповідності до нормативно-правових актів.

СК-3. Здатність і готовність особи використовувати систему знань, накопичених у процесі порівняльних досліджень у правовій сфері.

СК-4. Здатність і готовність особи застосовувати сукупність правил, прийомів і засобів підготовки, розгляду, прийняття та оприлюднення нормативно-правових, правозастосовних і інтерпретаційних актів для їх подальшого удосконалення.

в) спеціальних фахових (КФС):

1. Вивчення основних положень права інтелектуальної власності.
2. Здатність здійснювати аналіз законодавчих актів і норм, що регулюють відносини, що вивчаються.
3. Здатність правильно тлумачити основні положення права інтелектуальної власності.
4. Навички правильно застосовувати норми права стосовно інтелектуальної власності у практичній діяльності.

В результаті вивчення курсу студенти мають:

знати:

предмет права інтелектуальної власності; об'єкти та суб'єктів права інтелектуальної власності; законодавчі акти і норми, що регулюють суспільні відносини, пов'язані зі створенням, використанням та захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні; способи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності від можливих порушень;

уміти:

визначати об'єкти авторського права і суміжних прав, об'єкти права промислової власності; володіти термінологією, понятійним апаратом науки, загальнонауковою та правничою методологією, користуватися спеціальною

літературою, вміти застосувати норми права при моделюванні способів розв'язання конкретних юридичних ситуацій та вирішенні задач; складати цілісне уявлення про сучасні проблемні питання розвитку права інтелектуальної власності, оцінювати проблеми його теорії та практики з метою вироблення конкретних пропозицій по вдосконаленню окремих положень вітчизняного законодавства у цій сфері; правильно тлумачити положення нормативно-правових актів, *що регулюють суспільні відносини, пов'язані зі створенням, використанням та захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні*, розуміти механізми правозастосування та його особливості; розкривати механізми набуття і реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності; *правильно застосовувати норми законодавства для захисту права на об'єкти інтелектуальної власності.*

**Тематичний план залікового модуля
«Право інтелектуальної власності»**

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	разом	у тому числі			разом	у тому числі		
		л	с/п	с.р.		л	с/п	с.р.
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Змістовий модуль I. Загальні засади права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності</i>								
ТЕМА 1. Загальні засади права інтелектуальної власності	14	2	2	10	10	-	-	10
ТЕМА 2. Суб'єкти права інтелектуальної власності	14	2	2	10	12	2		10
Модульна контрольна робота	1	-	-	1	1	-	-	1
Разом за змістовим модулем I	29	4	4	21	23	2	-	21
Разом за модулем I	29	4	4	21	23	2	-	21
<i>Змістовий модуль II. Правова охорона авторських та суміжних прав в Україні. Правова охорона об'єктів патентного права в Україні</i>								
ТЕМА 3. Правова охорона авторських прав в Україні	14	4	2	8	14	2	2	10
ТЕМА 4. Правова охорона суміжних прав в Україні	10	2	2	6	10	2	-	8
ТЕМА 5. Правова охорона об'єктів патентного права в Україні	12	4	2	6	12	2	-	10
Модульна контрольна робота	1	-	-	1	1	-	-	1
Разом за змістовим модулем II	37	10	6	21	37	6	2	29
Разом за модулем II	37	10	6	21	37	6	2	29
<i>Змістовий модуль III. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг, комерційної таємниці та нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні.</i>								
ТЕМА 6. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг в Україні	10	2	2	6	10	-	-	10
ТЕМА 7. Правова охорона комерційної таємниці в Україні	10	2	2	6	10	-	-	10

ТЕМА 8. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні	14	4	4	6	14	-	-	14
Модульна контрольна робота	1	-	-	1	1	-	-	1
Разом за змістовим модулем III	33	8	6	19	35	-	-	35
Разом за модулем III	33	8	6	19	35	-	-	35
<i>Змістовий модуль IV. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та захист інтелектуальної власності в Україні</i>								
ТЕМА 9. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні	10	2	2	6	10	-	-	10
ТЕМА 10. Захист прав інтелектуальної власності в Україні	10	2	2	6	14	-	-	14
Модульна контрольна робота	1	-	-	1	1	-	-	1
Разом за змістовим модулем IV	21	4	4	13	25	-	-	25
Разом за модулем IV	21	4	4	13	25	-	-	25
РАЗОМ	120	26	20	74	120	8	2	110

**Змістовий модуль I. Загальні засади права інтелектуальної власності.
Суб'єкти права інтелектуальної власності**

Тема 1. Загальні засади права інтелектуальної власності

Практичне заняття (2 години):

1. Поняття та зміст права інтелектуальної власності.
2. Предмет, система, джерела та методи права інтелектуальної власності.
3. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності.
4. Джерела права інтелектуальної власності та їх систематизація.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Починаючи вивчення теми студенти мають усвідомити значення термінів «інтелектуальна власність» і «право інтелектуальної власності» для чого необхідно проаналізувати відповідні доктринальні положення та законодавчі норми. Розкриваючи поняття «права інтелектуальної власності» необхідно враховувати те, що у Цивільний кодекс вперше міститься визначення у ст. 418 про те, що «Право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом». Однак об'єктом права інтелектуальної власності визнається не будь-який результат творчої інтелектуальної діяльності, а лише той, який відповідає вимогам закону (охороноздатності). При цьому необхідно підкреслити те, що інтелектуальною власністю може визнаватися будь-який результат інтелектуальної творчості, навіть якщо він не підпадає під правову охорону та держава не може забезпечити його захист.

Студентам слід звернути увагу на те, що питання співвідношення права інтелектуальної власності та права власності належить до дискусійних питань національної правової доктрини права власності та інтелектуальної власності. Ст. 419. Цивільного Кодексу України визначає співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. А саме: право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного. Перехід права на об'єкт інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт інтелектуальної власності.

Студенти мають розуміти відмінність між правом власності та правом інтелектуальної власності. При співвідношенні права власності та права інтелектуальної власності необхідно враховувати те, що це різні правові інститути, хоча вони й мають багато спільних рис. Особливої уваги слід надати змісту правомочностей володіння, користування, розпорядження суб'єкта права власності і суб'єкта права інтелектуальної власності.

Поняття «інтелектуальна власність» – це результати досягнень людини у галузі духовної та науково-технічної творчості. Тобто – це результат творчої діяльності, об'єктами якої є не матеріальні носії, а ті ідеї, думки, міркування,

образи, які реалізуються або втілюються в матеріальні носії. Творчість характерна для всіх видів діяльності людини: технічної, художньої, літературної, наукової, виробничої. Умовно ми можемо виділити два види творчості: духовну (література, мистецтво, наука, виконавська майстерність, звукозапис, радіо, телебачення) та науковотехнічну (корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів та послуг, селекційні досягнення, знаки обслуговування, інформаційна продукція). Усі зазначені результати творчої діяльності об'єднані поняттям інтелектуальної власності. З цього загального поняття інтелектуальної власності міжнародно-правові документи окремо виділяють промислову власність, до якої відносяться винаходи, корисні моделі тощо. Інші об'єкти інтелектуальної власності, які залишилися поза межами поняття промислової власності, становлять групу результатів творчої діяльності, що охороняється авторським правом.

При розгляді підстав виникнення прав на об'єкти інтелектуальної власності необхідно виділити два способи: виникнення права інтелектуальної власності та набуття права інтелектуальної власності.

Нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності постійно вдосконалюється і зростає. До основних нормативно-правових джерел можна віднести: Конституцію України; Цивільний кодекс України (Книга 4); Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»; Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»; Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»; Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; Закон України «Про племінне тваринництво»; Закон України «Про авторське право і суміжні права»; Закон України «Про видавничу справу»; Закон України «Про телебачення і радіомовлення»; Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»; Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем». Різні аспекти охорони інтелектуальної власності містяться в міжнародних договорах, положення яких трансформовані в українське законодавство. Серед міжнародних актів особливе місце займають: Бернська конвенція по охороні літературних та художніх творів (1886 р.); – Всесвітня (Женевська) конвенція по авторському праву (1952 р.); – Римська конвенція по охороні прав артистів-виконавців, виготовлювачів фонограм, а також виробників організацій мовлення (1961 р.); – Стокгольмська конвенція про створення всесвітньої організації інтелектуальної власності (1967 р.); – Женевська конвенція по охороні інтересів виготовлювачів фонограм (1971 р.) та інші.

Рекомендована література: №1, 2, 4, 18-22, 37, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 58-60, 68, 72, 74, 78, 80, 88, 91, 92, 94, 98, 99, 104-107, 110, 111.

Тема 2. Суб'єкти права інтелектуальної власності

Практичне заняття (2 години):

1. Суб'єкти права інтелектуальної власності.
2. Правове становище роботодавців як суб'єктів права інтелектуальної власності.

3. правонаступництво та спадкоємство прав інтелектуальної власності.
4. Держава як володілець прав інтелектуальної власності.
5. Вільні користувачі прав інтелектуальної власності.
6. Правове положення патентознавців.

Методичні рекомендації до вивчення теми

При вивченні теми необхідно звернути увагу на те, що суб'єктами права інтелектуальної власності можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, однак первинним суб'єктом права інтелектуальної власності може бути лише фізична особа (автор), яка створила той чи інший об'єкт інтелектуальної власності. Необхідно враховувати те, що авторська дієздатність не співпадає з загальною цивільною правоздатністю. Автором, творцем може бути і неповнолітня фізична особа. Малолітні та неповнолітні фізичні особи, які створили об'єкт інтелектуальної власності, не тільки визнаються авторами своїх творів, у них виникають права на ці результати інтелектуальної діяльності. Студентам слід звернути увагу на особливості реалізації малолітніми та неповнолітніми фізичними особами прав інтелектуальної власності.

При розгляді питання про співавторство, необхідно, насамперед, визначити основні умови виникнення співавторства, виділити види співавторства: подільне та неподільне, а також визначити на яких підставах співавтори можуть регулювати свої правовідносини.

Згідно зі ст. 29 Закону України «Про авторське право та суміжні права» суб'єктами права інтелектуальної власності можуть бути також спадкоємці, яким передаються майнові права автора. Окремо рекомендується розглянути питання про перехід майнових прав у порядку спадкування інших об'єктів інтелектуальної власності (винаходи, корисні моделі, помислові зразки, сорти рослин, комерційне найменування та ін.). Необхідно звернути увагу на строк надання правової охорони об'єктів інтелектуальної власності спадкоємцям.

Деякі проблемні питання виникають при визначенні держави як суб'єкта права інтелектуальної власності. Необхідно співвіднести норми ЦК УРСР 1963 р. та ЦК України 2004 р. про можливість спадкування авторських прав державою. Вивчаючи це питання необхідно визначити підстави, згідно з якими державі можуть бути передані права інтелектуальної власності.

Однією з підстав створення об'єктів права інтелектуальної власності є виконання певної творчої роботи у зв'язку з виконанням трудового договору. Це обумовило необхідність спеціального врегулювання відносин, які при цьому виникають, з метою встановлення співвідношення прав працівника та роботодавця.

Необхідно надати визначення поняттю «службовий твір», а також визначити умови для визнання твору службовим.

Що стосується правового режиму службового твору, то слід відмітити те, що ЦК 2004 р. більш вдало, у порівнянні з ЦК УРСР 1963 р. врегулював

відносини між працівником та роботодавцем, вказавши, що майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належить працівнику, який створив цей об'єкт, і юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором. Крім цього, слід звернути увагу на можливість збереження роботодавцем службового винаходу як конфіденційної інформації на певний строк.

Найбільш повне уявлення про суб'єктів права інтелектуальної власності можна отримати на підставі врахування інститутів права інтелектуальної власності. Так, до суб'єктів права інтелектуальної власності належать: суб'єкти права інтелектуальної власності на об'єкти авторського права і суміжних прав, суб'єкти права інтелектуальної власності на результати науково-технічної творчості; суб'єкти права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації.

Окремо необхідно зазначити, що від суб'єкта права інтелектуальної власності слід відрізнити суб'єктів процесу набуття правової охорони на об'єкти права інтелектуальної власності та процесу захисту права інтелектуальної власності. До таких суб'єктів слід віднести патентних повірених, суди та інші державні установи, які виконуючи конкретні завдання – представляючи інтереси заявників, приймаючи рішення щодо набуття прав на об'єкти права інтелектуальної власності, поновлюючи порушене або оспорюване право. Вони мають свій правовий статус, визначений у законодавстві України.

Рекомендована література: №1, 2, 4, 18-22, 37, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 58-60, 68, 72, 74, 78, 80, 88, 91, 92, 94, 98, 99, 104-107, 110, 111.

Змістовий модуль II. Правова охорона авторських та суміжних прав в Україні. Правова охорона об'єктів патентного права в Україні

Тема 3. Правова охорона авторських прав в Україні

Практичне заняття (2 години):

1. Поняття та ознаки авторського права.
2. Джерела авторського права.
3. Об'єкти авторського права.
4. Суб'єкти авторського права
5. Особливості виникнення та здійснення авторського права.
6. Зміст авторського права: особисті немайнові права авторів; майнові права авторів. Право слідування.
7. Умови охороноздатності. Умови та правові наслідки реєстрації авторських прав.
8. Строки охорони авторських прав. Охорона і захист авторських прав.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Для правильного розуміння, цієї теми необхідно ґрунтовно вивчити законодавство про авторське право, зокрема Закон України «Про авторське право та суміжні права», Цивільний Кодекс України 2004 р. (книга IV, глава 36), Бернську конвенцію про охорону літературних та художніх творів та ін.

При розкритті поняття авторського права як правового інституту необхідно розглянути його в об'єктивному та суб'єктивному значенні, визначити завдання авторського права. Вивчаючи зазачену тему необхідно приділити уваг таким питанням, як: визнання авторства та охорона творів; режим використання творів; наділення авторів творів науки, літератури, мистецтва та інших правоволодільців комплексом особистих немайнових та майнових прав; захист цих прав.

Об'єктом авторського права є твір науки, літератури і мистецтва, виражений у будь-якій об'єктивній (матеріальній) формі. Твір – це результат творчої праці автора, комплекс ідей образів, поглядів тощо. Закон дає перелік об'єктів авторського права та їх загальні ознаки. Це можуть бути усні твори (промови, лекції, доповіді, проповіді, виступи тощо), письмові (літературні, наукові тощо), музичні твори, переклади, сценарії, твори образотворчого мистецтва тощо. Перелік об'єктів авторського права міститься у ст. 433 Цивільного кодексу та статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Слід мати на увазі, що законодавство не дає повного переліку об'єктів авторського права, оскільки життя у своєму розвитку може породжувати нові форми об'єктивного вираження творчої діяльності людей. Проте об'єктом авторського права може бути не будь-який твір, а лише той, який має певні, встановлені Законом, ознаки, а саме: творчий характер; вираження в об'єктивній формі. Студентам необхідно усвідомити специфічну особливість

авторського права, яка полягає в тому, що воно охороняє форму твору, а не його зміст. Охорона права інтелектуальної власності на літературні, художні та інші твори принципово відрізняється від охорони права промислової власності. Авторське право на твір виникає вже в силу самого його створення та надання твору матеріальної форми, тоді як правова охорона об'єктам промислової власності може надаватися лише у випадку, якщо вони відповідають вимогам патентоздатності. Коли йдеться про об'єкти авторського права, студент повинен чітко відрізняти їх від об'єктів промислової власності, а також знати які твори не є об'єктами авторського права.

Закон передбачає випадки правомірною використання твору без згоди автора (вільне використання). При розгляді цього питання студент повинен знати, в яких саме випадках можливе таке використання твору.

Необхідно враховувати те, що зміст авторського права складають суб'єктивні права авторів (володільців), які поділяються на особисті немайнові та майнові права. Останні можуть належати в силу закону, договору або спадкуванню будь-яким суб'єктам авторського права. Особистими ж немайновими правами можуть володіти лише автори творів. Ці права належать автору незалежно від його майнових прав.

Характеризуючи особисті немайнові права авторів, необхідно ґрунтовно розглянути право авторства, право на ім'я (псевдонім), право на недоторканість твору, право на захист репутації автора.

При розгляді питання про майнові права, необхідно розібратися які права відносяться до виключних майнових прав, а які — до невиключних.

При визначенні тривалості дії авторського права студент повинен знати, що такий строк закінчується за закінченням періоду часу, обчислюваного роками. За загальним правилом авторське право діє з моменту створення твору, підчас всього життя автора (співавторів) та 70 років після смерті автора або останнього з співавторів. Цей строк обчислюється з 1 січня року, що настає за роком смерті автора або останнього із співавторів. Однак ЦК України передбачає низку винятків з цього правила, які теж обов'язково треба знати студенту.

Необхідно звернути увагу на те, що особисті немайнові права, а саме - право авторства, право на ім'я та право на захист репутації автора - охороняються безстрокове.

Майнові права інтелектуальної власності можна передавати згідно з законом повністю або частково іншій особі (ст. 427 ЦК). Передача таких майнових прав автора (або іншої особи, яка володіє авторським правом) оформлюється договором. При розгляді цього питання студент повинен детально вивчити главу 75 ЦК України «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності».

Студенту слід звернути особливу увагу на такі порівняно нові об'єкти авторського права, як комп'ютерні програми та фотографії. Необхідно дати

визначення цим об'єктам авторського права та визначити критерії надання правової охорони, а також розглянути особливості їх правового захисту.

Систематизація та реформування авторського права у сфері охорони матеріалів, що передаються Інтернетом, є нагальною потребою для України, особливо в умовах сучасних ринкових перетворень, коли інформація стає вагомим фактором виробництва та цінним об'єктом цивільного обігу.

Правові аспекти функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет потребують всебічного вивчення та аналізу з позиції авторського права. Необхідно перш за все визначити характеристику творів, доступних в Інтернеті, підлягають охороні за авторським правом. Слід мати на увазі, що усі категорії творів, зафіксованих в цифровій формі та поміщених на сайти в Інтернеті, відповідають критеріям охорони, встановлених законодавством країн Бернського союзу, і, таким чином, підлягають охороні авторським правом нарівні з творами, зафіксованими в більш традиційних формах, незалежно від виконання яких-небудь формальностей та факту опублікування.

Рекомендована література: №1-4, 6, 7, 9-22, 37, 40, 42, 44-53, 58-61, 64-72, 74, 78, 79-85, 86- 92, 94, 98, 99, 103-107, 110, 111, 114, 116.

Тема 4. Правова охорона суміжних прав в Україні

Практичне заняття (2 години):

1. Поняття та ознаки суміжних прав.
2. Об'єкти суміжних прав.
3. Суб'єкти суміжних прав.
4. Строки чинності суміжних майнових прав.
5. Порядок захисту суміжних прав.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Для чіткого розуміння цієї теми необхідно, перш за все, з'ясувати, що треба розуміти під суміжними правами. Під суміжними правами Закон України «Про авторське право та суміжні права» розуміє права виконавців, виробників відеограм, фонограм та програм (передач) організації мовлення. Ці права тому й називаються суміжними, що виникають з авторських прав та існують разом з ними. Тому суміжних правокремних, незалежних від авторських не існує.

До відносин у сфері суміжних прав багато застосовуються норми Цивільного кодексу, які регламентують відносини в області авторських прав, а також норми Закону України «Про авторське право та суміжні права».

Слід враховувати, що ЦК України не передбачає процедури закріплення виникнення та здійснення суміжних прав. Ст. 451 ЦК України вказує на те, що суміжне право виникає у результаті факту виконання твору, виробництва фонограми або відеограми, оприлюднення програми (передачі) організації мовлення. Отже, можна говорити про те, що суміжні права виникають при

створенні суміжного об'єкта автоматично, і для цього не потрібне виконання будь-яких дій або дотримання будь-яких формальностей. Не вимагають цього і для їхнього здійснення.

Необхідно також виділити круг суб'єктів суміжних прав, якими є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення.

Об'єктами суміжних прав є:

а) виконання для фіксації, відтворення і розповсюдження за допомогою технічних засобів; б) записи виконання та інші записи за допомогою технічних засобів (фонограми, відеограми); в) програми (передачі) організацій мовлення.

Також необхідно розкрити зміст та сутність суміжних прав. Слід приділити особливу увагу підставам обмеження прав виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій мовлення. Суб'єкти суміжних прав також наділяються особистими немайновими та майновими правами інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав, які в свою чергу поділяються на виключні та невиключні. Студенту слід чітко відрізнити виключні суміжні права від невиключних.

Студентам слід мати на увазі, що законодавством не передбачено процедури закріплення виникнення і здійснення суміжних прав. Передусім всі суб'єкти суміжних прав мають використовувати свої суб'єктивні права в такий спосіб, щоб не порушити прав авторів, чії твори використовуються. Виконавці мають здійснювати свої суб'єктивні права за умови дотримання прав авторів, чії твори виконують. Виробники фонограм і організації мовлення зобов'язані дотримуватись прав авторів і виконавців, організації мовлення – прав виробників фонограм, авторів і виконавців. Проте виробники фонограм і виконавці з метою інформування про належність їм суміжних прав, що виникли у процесі створення фонограми, можуть на всіх її примірниках або їх упаковках використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак містить латинську літеру R у колі – ® та ім'я (найменування) особи, що має суміжні права, і зазначення року першої публікації фонограми.

При розгляді питання про строки майнових прав виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій мовлення, слід враховувати те, що вони можуть мати місце лише за наявності юридичних фактів, передбачених законом. Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років після першої фіксації виконання або постановки. Права виробників фонограм діють протягом 50 років після першого опублікування фонограм, а якщо публікації фонограми не було, то протягом 50 років після першої фіксації звукового запису. Права організацій мовлення діють протягом 50 років після першої передачі в ефір або по проводах. Законом в окремих випадках можуть встановлюватися інші строки чинності суміжних прав. До спадкоємців виконавця і правонаступників виробників фонограм і організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти

використання виконання фонограми, передачі в ефір і по проводах, а також право на одержання винагороди в межах частини строків чинності права, що залишилися. Особисті немайнові права виконавця у спадщину не переходять. Проте спадкоємці мають право захищати авторство на об'єкт суміжних прав і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні виконання, фонограми і програми мовлення або будь-якому посяганню на об'єкт, що може зашкодити честі і репутації виконавця, виробника фонограми чи організації мовлення.

Рекомендована література: №1-4, 6, 7, 9-22, 37, 40, 42, 44-53, 58-61, 64-72, 74, 78, 79-85, 86-92, 94, 98, 99, 103-107, 110, 111, 114, 116.

Тема 5. Правова охорона об'єктів патентного права в Україні Практичне заняття (2 години):

1. Поняття патентного права.
2. Об'єкти патентного права і ознаки набуття охороноспроможності.
3. Поняття і ознаки винаходу. Поняття і ознаки корисної моделі. Поняття і ознаки промислового зразка.
4. Оформлення патентних прав. Охоронні документи в патентному праві. Складання та подання заявки. Вимоги до неї. Зміст заявки. Порядок подання заявки. Пріоритет заявки та його визначення. Розгляд заявки в патентному відомстві.
5. Дострокове припинення чинності прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Відміна патенту. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту.
6. Обмеження майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти промислової власності. Право першокористувача. Примусове відчуження патентних прав.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Патентне право (право на об'єкти промислової власності) є важливим інститутом права інтелектуальної власності. Об'єктами правовідносин, що регулюються патентним правом, є результати науково-технічної творчості й художнього конструювання – винаходи, корисні моделі й промислові зразки. В основу правової охорони вказаних об'єктів покладено те, що виникнення права інтелектуальної власності на них пов'язується з одержанням охоронного документа, яким засвідчуються права на винаходи, корисні моделі й промислові зразки, – патенту. Власне, звідси і походить сам термін «патентне право». Слід звернути увагу на співвідношення патентного права з правом промислової власності, адже, право промислової власності охоплює ширше коло об'єктів, ніж патентне право. За для розуміння зазначеного питання теми слід проаналізувати ст. 1 Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року.

Патентне право можна розглядати в об'єктивному й суб'єктивному розумінні. При цьому суб'єктивне патентне право можна поділити на дві

складові – право на патент і право з патенту зміст яких студенти мають чітко усвідомлювати.

Об'єктами патентного права є: – винахід; – корисна модель; – промисловий зразок. Студенти повинні вміти розкривати сутність зазначених об'єктів та ознаки їх охороноздатності, вміти виокремлювати відмінності між винаходом і корисною моделлю.

Студентам слід звернути увагу на те, що винахід і корисна модель є технічними (технологічними) рішеннями, а промисловий зразок є дизайнерським рішенням. Художнє конструювання (дизайн) – вид художньої діяльності з проектування промислових виробів, що мають естетичні властивості. У промисловому зразку має місце поєднання художнього (зовнішня форма виробу) і конструктивного (технічне виконання виробу) елементів. Студентам слід звернути увагу на положення Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», які передбачають види промислового зразка, а також перелік об'єктів, які не можуть одержати правову охорону.

Особливої уваги слід надати поняттю службового винаходу, який згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначається як винахід (корисна модель), створений працівником: – у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи за дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше; – з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця. Студенти мають знати щзнаки службового винаходу, підстави виникнення зазначених відносин та моделі взаємодії між працівником (винахідником) та роботодавцем для чого необхідно проаналізувати відповідні норми законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Про охорону промислових зразків» у контексті реєстрації вказаних об'єктів промислової власності.

Студент повинен знати те, що права на винахід, корисну модель, промисловий зразок охороняються законом та підтверджуються патентом. Також треба дати визначення патенту. Патент засвідчує пріоритет, авторство винаходу, корисної моделі або промислового зразку та виключне право на їх використання. У свою чергу, майнові права поділяються на виключні та невиключні.

Студент повинен ґрунтовно вивчити весь процес оформлення прав на об'єкти промислової власності, починаючи з моменту подання заявки та закінчуючи видачею патенту, розглянувши при цьому процес проведення експертиз, особливої уваги приділити питанню пріоритету заявки.

При розгляді питання про строки дії майнових прав на об'єкти промислової власності, необхідно звернути увагу на те, що строк дії патенту розрізняється в залежності від виду об'єкта промислової власності. Студентимають звернути увагу на можливість в деяких випадках продовження строку дії майнових прав на винахід та дострокового припинення дії майнових прав, припиненні дії патенту та визнанні його недійсним.

Розглядаючи права, які випливають із патенту, студент повинен пам'ятати те, що у патентоволодільців виникають ще й обов'язки використовувати винахід, корисну модель, промисловий зразок та сплачувати патентні збори.

Процес оформлення майнових прав на об'єкти промислової власності достатньо важкий та довготривалий, тому законом передбачена можливість тимчасової дії майнових прав. Студенти повинні з'ясувати, з якого моменту майнові права отримують тимчасову охорону та коли вона закінчується, а також визначити зміст тимчасової правової охорони.

Необхідно мати на увазі те, що майнові права автора (володільців) на об'єкти промислової власності в деяких випадках можуть бути обмежені. При розгляді цього питання слід вказати на те, що майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок можуть бути обмежені на підставі примусової ліцензії, порядок надання якої визначений законодавством і реалізується двома шляхами: у адміністративному та судовому порядку. Одним із обмежень майнових прав інтелектуальної власності є право першокористувача.

Рекомендована література: №1-3, 38, 40, 42, 44-48, 50-53, 58-61, 64- 72, 74, 78, 80-85, 86- 92, 94, 98, 99, 104-108, 110, 111, 114.

Змістовий модуль III. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг, комерційної тасмниці та нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні.

Тема 6. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг в Україні

Практичне заняття (2 години):

1. Правова природа засобів індивідуалізації товаровиробників.
2. Поняття й ознаки комерційного (фірмового) найменування.
3. Зміст права інтелектуальної власності на комерційне найменування. Особливості правового регулювання права інтелектуальної власності на комерційне найменування.
4. Поняття й ознаки торгової марки.
5. Підстави набуття права інтелектуальної власності на торгову марку. Порядок реєстрації торгової марки. Відмова в реєстрації торгової марки. Права та обов'язки, що випливають із свідоцтва на торгову марку. Правова охорона добре відомих торгових марок.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення цієї теми студентам варто починати з опрацювання положень Паризької конвенції про охорону промислової власності. Вивчаючи попередню тему студенти мали усвідомити, що категорією “промислова власність” охоплюються поряд з винаходами, корисними моделями і промисловими зразками такі категорії, як товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і вказівки про походження чи найменування місця походження.

Водночас у процесі становлення інститутів інтелектуальної власності та джерел їх правового регулювання почали виразніше виявлятися певні відмінності між зазначеними вище категоріями. Відповідно в системі права інтелектуальної власності виділився окремий інститут, який в літературі називають правовими засобами індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. До правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг за законодавством України належать такі об'єкти права інтелектуальної власності: – комерційне (фірмове) найменування; – торговельна марка (знак для товарів і послуг); – географічне зазначення. Спільною рисою, що поєднує вказані об'єкти і водночас відрізняє їх від інших об'єктів права інтелектуальної власності, є їхнє призначення. Вони індивідуалізують учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Комерційне (фірмове) найменування індивідуалізує самого суб'єкта, а торговельні марки та географічні зазначення є засобами індивідуалізації товарів, послуг.

Завданням права на фірмове найменування (за ЦК України 2004 р. — комерційне найменування) є індивідуалізація виробників з метою захисту їх

ділової репутації від неправомірних посягань третіх осіб. Отже право інтелектуальної власності на комерційне найменування охороняється ЦК України. Студентам необхідно перш за все з'ясувати функції комерційного найменування, особливості виникнення, процедуру оформлення права інтелектуальної власності на комерційне найменування, зміст майнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності на комерційне найменування, та які існують підстави припинення чинності цих майнових прав згідно з ЦК.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку (знаки для товарів і послуг, товарні знаки) охороняється ЦК України, Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» 1993 р. та низкою підзаконних актів. Значення торговельної марки для сучасного цивільного обігу важко переоцінити.

Особливість суб'єктів права інтелектуальної власності на торговельну марку полягає в тому, що ними визнаються будь-які фізичні чи юридичні особи, які володіють правом на неї. Об'єктом торговельної марки може бути будь-яке позначення чи будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути — певні слова, власні імена, цифри, літери, кольори або комбінації кольорів, будь-які зображувальні елементи, або ж будь-яка комбінація таких позначень.

Студенти мають знати перелік позначень, які не можуть бути визнаними торговельною маркою, порядок оформлення прав інтелектуальної власності на торговельну марку, зміст майнових прав інтелектуальної власності володільця торговельної марки. Необхідно також звернути особливу увагу на строки чинності цих прав. Вони є чинними від дати подання заявки на торговельну марку в установленому порядку протягом 10 років. Цей строк може бути продовжений щоразу на десять років у порядку, встановленому законом.

Студентам слід знати можливості дострокового припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку, можливість їх відновлення, визнання цих прав недійсними.

Систему законодавства України про охорону географічних зазначень становлять: глава 45 «Право інтелектуальної власності на географічне зазначення» (ст. ст. 501-504) ЦК; Закон України від 16 червня 1999 р. «Про охорону прав на зазначення походження товарів» із наступними змінами і доповненнями; Правила складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого походження товару та (або) права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України 17 вересня 2001 р. зі змінами 2005 р., міжнародні договори (Паризька конвенція. Мадридська угода, Найробський договір, Угода ТРІПС та ін.).

Треба сказати, що ЦК вніс істотні зміни до Закону «Про охорону прав на зазначення походження товарів». Основною функцією географічного зазначення є вказувати географічне місце походження товару, послуги, яке має значення для його якісної характеристики.

Студентам слід знати, що Законом визначені придатними до правової охорони такі види зазначень походження: просте зазначення походження товару; назва місця походження товару; географічне зазначення походження товару.

Простим зазначенням походження товару є будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Ним може бути й просто назва географічного місця, яка вживається чи для позначення товару, чи як складова частина такого позначення. Просте зазначення походження товару не підлягає державній реєстрації, правова охорона надається йому на підставі використання і полягає у недопущенні використання зазначень, що є неправдивими чи такими, що вводять споживачів в оману щодо дійсного географічного місця походження товару.

Щодо назви місця походження товару і географічного зазначення походження товару (Закон встановив для них об'єднуючий термін — кваліфіковане зазначення походження товару), то їм надається правова охорона на підставі їхньої реєстрації, яка діє безстрокове від дати реєстрації.

У Законі про зазначення походження товару чітко визначено порядок і умови проведення державної реєстрації, склад заявки та інші умови. До суб'єктів цього права можна віднести — виробників товарів, асоціації споживачів та інших осіб, визначених законом.

Географічне зазначення служить для позначення виробу, характерні риси якого є виключно або в основному наслідком географічного оточення, природного і (або) людського фактору. Вживання географічного зазначення є правомірним тільки для певного кола осіб і підприємств, розташованих у відповідному географічному районі, і тільки у зв'язку з конкретними виробами, що походять звідти.

Студент повинен знати якими майновими правами наділяється суб'єкт права інтелектуальної власності на географічне зазначення, а також строки чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення Студенти мають знати підстави припинення правової охорони найменування місця походження товару.

Рекомендована література: №1, 2, 4, 18-22, 37, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 58-60, 68, 72, 74, 78, 80, 88, 91, 92, 94, 98, 99, 104-107, 110, 111.

Тема 7. Правова охорона комерційної таємниці в Україні

Практичне заняття (2 години):

1. Загальна характеристика комерційної таємниці.
2. Законодавство щодо використання комерційної таємниці.
3. Способи охорони комерційної таємниці на підприємстві.
4. Права та обов'язки роботодавця та працівника щодо використання комерційної таємниці в Україні.
5. Технічні способи захисту комерційної таємниці.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Норми, що спрямовані на забезпечення правової охорони комерційної таємниці, закріплені, в основному, в положеннях гл. 46 ЦК України, а також у законодавстві про інформацію. Правова охорона прав суб'єкта на комерційну таємницю здійснюється також механізмами адміністративного та кримінального права (зокрема Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та статтями 231, 232 КК України).

Цивільним кодексом комерційна таємниця визначається як один із видів об'єктів інтелектуальної власності (ст. 420), на який поширюються загальні положення про охорону результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Відповідно до ст. 505 ЦК України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Аналіз законодавчого визначення комерційної таємниці дозволяє сформулювати її ознаки, а саме: бути невідомою іншим особам, становити комерційну цінність та зберігатися у секретності. Студенти мають знати зміст зазначених ознак комерційної таємниці.

Порівняно з іншими об'єктами інтелектуальної власності охорона комерційної таємниці має свої особливості, що дістають вияв в її безстроковості, універсальності об'єкта, спрощеній процедурі набуття та збереження прав на таємницю.

Комерційна таємниця тісно пов'язана з такими видами інформації, як «конфіденційна інформація» та «ноу-хау». Відповідно до ст. 30 Закону України «Про інформацію» за режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. У свою чергу, інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну. Конфіденційна інформація являє собою відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі. Законодавство закріплює перелік відомостей, які не можуть бути конфіденційною інформацією, що є власністю держави.

Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту.

Студенти мають усвідомити, що поняття конфіденційної інформації є ширшим порівняно з поняттям комерційної таємниці. Конфіденційною інформацією можуть бути будь-які відомості, розголошення яких може завдати шкоди особі, державі або суспільству. Це не обов'язково мають бути відомості, що становлять комерційну цінність. Крім того, суб'єктом права на конфіденційну інформацію можуть бути як фізичні і юридичні особи, так і держава та інші публічно-правові утворення.

Поняття «ноу-хау» тлумачиться законодавством України неоднозначно. У Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» ноу-хау визначається інформація, отримана завдяки досвіду та випробуванням, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною досить вичерпно, щоб можна було перевірити її відповідність критеріям не загальновідомості та істотності.

До майнових прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю відносяться: 1) право на використання комерційної таємниці; 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці; 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Захист прав на комерційну таємницю може здійснюватися в адміністративному та у судовому порядках. На підприємстві захист комерційної таємниці здійснюється на основі розроблення положення про нерозголошення комерційної таємниці, а також підписанням працівниками договорів про нерозголошення комерційної таємниці.

Рекомендована література: №1, 2, 4, 18-22, 29, 37, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 58-60, 68, 72, 74, 78, 80, 87, 88, 91, 92, 94, 98, 99, 104-107, 110, 111.

Тема 8. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності в Україні

Практичне заняття (2 години):

1. Сутність наукового відкриття, компонування інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиція, сорту рослин, породи тварин.
2. Державна реєстрація наукових відкриттів.
3. Сорти рослин та породи тварин як об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Поняття та ознаки компонування інтегральної мікросхеми.
5. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції.

Методичні рекомендації до вивчення теми

В процесі вивчення теми варто зрозуміти сутність таких понять як наукове відкриття, компонування (топографія) інтегральної мікросхеми (далі

ІМС), раціоналізаторська пропозиція, сорт рослин, порода тварин, а також вивчити правову охорону вказаних об'єктів.

Правове регулюванч таких об'єктів, як компонування ІМС здійснюється Цивільним кодексом України, а також Законом «Про охорону прав та топографію інтегральних мікросхем». Компонування ІМС являє собою зафіксоване на матеріальному носіїві просторовогеометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними. Умовою охороноздатності топографії ІМС є її оригінальність. Топографія ІМС визнається оригінальною, якщо вона не створена шляхом прямого відтворення (копіювання) іншої топографії ІМС, має відмінності, що надають їй нові властивості, і не була відомою у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки або до дати її першого використання. Не може бути визнана оригінальною та топографія ІМС, заявка на реєстрацію якої подана пізніше ніж через два роки від дати її першого використання, або від дати розкриття інформації автором чи особою, яка одержала цю інформацію від автора. Суб'єкти права на компонування ІМС згідно ст. 473 Цивільного кодексу є автор компонування або співавтори; інші особи, які набули права за законом або договором.

Студенти мають звернути увагу на те, що авторське право на компонування ІМС визнається також і за іноземцями та особами без громадянства. Юридична особа прав авторства набути не може, для неї можливе лише володіння правом на використання. Суб'єктом права на компонування може бути роботодавець (якщо компонування створено як службовий твір) або замовник (згідно договору). Майнові права автора або роботодавця переходять його спадкоємцям. Власник прав на зареєстровану топографію ІМС має право сповіщати про реєстрацію топографії ІМС попереджувальним маркуванням: на топографію або вироби, що її містять, наносять літеру «Т» із зазначенням дати початку строку дії виключного права та інформацією про власника прав.

Визначення наукового відкриття міститься у ст. 457 Цивільного кодексу та являє собою встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання. Студентам слід звернути увагу на те, що відкриттями у цьому розумінні не визнаються географічні, археологічні, палеонтологічні відкриття, а також відкриття родовищ корисних копалин та відкриття в галузі суспільних наук. Відкриття не є об'єктом виключних прав, воно непатентоздатне. Між поняттями відкриття та винаходу – суттєва різниця. Автор відкриття претендує на суспільне визнання, автор винаходу разом з патентом отримує майнові права на його використання у межах, визначених патентом, тобто отримує монопольне право на ринку і до того ж має право забороняти таке використання іншим. Право на відкриття засвідчується дипломом. Автор відкриття згідно зі ст. 458 Цивільного кодексу має особисті немайнові права: право авторства; право вважатися

першовідкривачем певних знань; право на ім'я (право надати відкриттю своє ім'я або спеціальну назву).

Окремої уваги слід надати питанню правового регулювання раціоналізаторської пропозиції, визначення якої міститься у ст. 481 ЦК. Слід мати на увазі, що об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес. В Україні сьогодні діє Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій 1992 р., яке є чинним лише в частині раціоналізаторських пропозицій (згідно з Указом Президента України від 22 червня 1994 р.), Методичні рекомендації про порядок складання, подачу і розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, Положення про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію та порядок його видачі 1995 р.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є раціоналізатор і юридична особа, якій ця пропозиція подана. Цивільний кодекс істотно розширив межі раціоналізаторської діяльності і тепер вона може стосуватися у будь-якій сфері. Студенту слід пам'ятати, що раціоналізаторськими пропозиціями також визнаються і організаційні рішення в будь-якій сфері суспільне корисної діяльності.

Студенту слід знати критерії яким має відповідати пропозиція для визнання її раціоналізаторською, а також перелік та зміст майнових прав, якими наділяється заявник, пропозиція якого визнана раціоналізаторською.

Серед об'єктів інтелектуальної власності, біологічні об'єкти, зокрема сорти рослин, та породи тварин відносяться до особливої форми інтелектуальної власності. Особливість полягає в тому, що на відміну від промислових об'єктів інтелектуальної власності, які після їх розробки здобувають закінчену форму і в процесі використання не змінюються, біологічні об'єкти змінні. Особливо це стосується рослин, використання яких потребує багаторазового відтворення за допомогою репродукуючого матеріалу. У випадку правової охорони сортів рослин сам об'єкт правової охорони відокремлений від свого матеріального носія, репродуктивного матеріалу, обіг якого потребує також спеціальних законодавчих актів.

Правова охорона у галузі тваринництва в Україні забезпечується Главою 42 Цивільного кодексу, Законом "Про племінну справу у тваринництві" від 15.12.1993р. Основними нормативними актами, які забезпечують правову охорону у галузі рослинництва в Україні є Глава 42 Цивільного кодексу, Закон України "Про охорону прав на сорти рослин"(в ред. Від 04.10.2018 р.), Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин, від 02. 12. 1961 р., до якої Україна приєдналась 03.11.1995 р., Директива ради ЄС "Права на сорти рослин Спільноти" від 27 липня 1994 р. та ін.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. (у редакції 2002 р.) *сорт* — це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція), що, незалежно від того, чи така група повністю відповідає умовам надання правової охорони, може: —бути визначена за ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності певного

генотипу або комбінації генотипів; —бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин за ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак; —розглядатися як одне ціле з погляду її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту.

У свою чергу *під породю тварин* розуміють створену внаслідок цілеспрямованої творчої діяльності групи племінних тварин (породу, породний тип, лінію, сім'ю тощо), яка має нові високі генетичні ознаки, що стійко передаються їхнім нащадкам.

Племінною твариною відповідно до Закону України «Про племінне тваринництво» від 21 грудня 1999 р. є чистопородна чи отримана за затвердженою програмою породного вдосконалення тварина, яка має племінну (генетичну) цінність і може використовуватися у селекційному процесі відповідно до чинних загальнодержавних програм селекції.

Аналіз наведений вище визначень сорту росли та породи тварин дозволяє виявити їх визначальні риси, які в одночас є й умовами патентоспроможності об'єктів права на сорт є і селекційне досягнення у рослинництві. Такими умовами є: новизна, вирізняльність, однорідність та стабільність. Студенти мають визначати зміст зазначених умов.

Згідно зі ст. 485 ЦК України право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин становлять: 1) особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені державою реєстрацією; 2) майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом; 3) майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією. Немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин передбачаються ст. 37 Закону «Про охорону прав на сорти рослин». Студенти мають проаналізувати їх зміст, який в основному відповідає ст. 423 ЦК. Названий Закон не допускає виникнення немайнових прав на сорт рослин у інших осіб (крім автора) або передання таким особам особистих немайнових прав на сорт рослин. Стосовно права авторства ч. 3 ст. 37 ЦК прямо забороняє його відчуження або інше передання. Немайнові права на сорт рослин підтверджуються свідоцтвом про авторство на сорт. Майнові права на сорт рослин підтверджуються патентом.

Відповідно до ст. 486 ЦК України суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин є: 1) автор сорту рослин, породи тварин; 2) інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин згідно з укладеним з автором чи власником сорту (породи) договором чи відповідно до визначеного законом порядку.

Студентам слід звернути увагу на те, що Під поняттям «автор сорту (селекціонер)» Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» розуміється «людина, яка безпосередньо створила (виявила, і/або вивела, і/або поліпшила) сорт». Роботодавця особи, яка вивела або виявила сорт за його дорученням або у разі виконання службових обов'язків, зазначений Закон

«селекціонером» не визнає, тому що згідно із ч. 4 ст. 16 селекціонеру належить невід'ємне особисте немайнове право авторства на сорт, якого не може мати роботодавець, оскільки процес створення нового сорту пов'язаний із розумовою діяльністю певної фахової спрямованості. Роботодавцю можуть належати тільки певні майнові права на новий сорт, у разі коли ці права йому передано (поступлено) автором за письмовим договором.

Суб'єктами племінної справи у тваринництві є: власники племінних (генетичних) ресурсів; підприємства (об'єднання) з племінної справи, селекційні, селекційно-технологічні та селекційно-гібридні центри, іподроми, станції оцінки племінних тварин; підприємства, установи, організації, незалежно від форм власності, та фізичні особи, які надають відповідні послуги та беруть участь у створенні та використанні племінних (генетичних) ресурсів; власники не племінних тварин — споживачі племінних (генетичних) ресурсів та замовники послуг із племінної справи у тваринництві.

Також студентам слід проаналзувати питання пов'язані із процедурою подання заявки про видачу патенту, терміну дії патенту на сорти рослин та породи тварин, ознайомитись з процедурою проведення експертизи на патентоспроможність сорту.

Рекомендована література: №1, 2, 4, 18-22, 27, 37, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 58-60, 68, 72, 74, 78, 80, 88, 91, 92, 94, 98, 99, 104-107, 110, 111.

Змістовий модуль IV. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та захист інтелектуальної власності в Україні

Тема 9. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні

Практичне заняття (2 години):

1. Види договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
2. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності.
3. Ліцензійні угоди: поняття та ознаки. Сторони, предмет та зміст ліцензійної угоди.
4. Примусові ліцензії та порядок їх надання.
5. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
6. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.
7. Договір комерційної концесії (франчайзинг): поняття, предмет, характеристика та особливості.
8. Особливості ліцензійних договорів в сфері авторського права.
9. Договір про передачу «ноу-хау» та його зміст.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Характеризуючи договори у сфері інтелектуальної власності, необхідно звернути увагу на такі групи договорів, як договори на використання об'єкту права інтелектуальної власності (ліцензійні договори); договори про створення об'єкту права інтелектуальної власності на замовлення та його використання; договори про передачу виключних прав інтелектуальної власності.

Особливістю договірних відносин у сфері науково-технічної діяльності є те, що більшість об'єктів промислової власності створюються саме на основі договірних відносин. Використання об'єктів промислової власності можливе лише на підставі відповідних договорів. Характерною особливістю договірних відносин, змістом яких є використання зазначених об'єктів, є те, що договори на використання об'єктів промислової власності можуть укладатися лише за умови, що результати науково-технічної діяльності є об'єктами правової охорони.

Слід розрізняти договори на створення і використання об'єктів промислової власності. Права на використання твору, що передаються за ліцензійним договором, вважаються не виключними, якщо у договорі не передбачено передачу виключних прав на використання твору. Право на передачу будь-яким особам невиключних прав на використання творів мають організації колективного управління, яким суб'єкти авторського права

передали повноваження на управління своїми майновими авторськими правами. Договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

Розглядаючи види договорів у сфері промислової власності, необхідно охарактеризувати договори на створення об'єктів промислової власності, договори на виконання науково-дослідницьких, дослідно-конструкторських та технологічних робіт; договори на використання об'єктів промислової власності.

Найбільш поширеними договорами на використання об'єктів інтелектуальної власності є ліцензійні договори. ЦК України 2004 р. передбачає надання ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності окремо або в ліцензійному договорі. У ЦК передбачені такі види ліцензій: виключна, одинична, невиключна, а також й інші види, що не суперечать закону. Студенти мають розрізняти зазначені види ліцензій. Також чинне законодавство України про промислову власність передбачає випадки, коли у разі невикористання об'єкта промислової власності без поважних причин протягом трьох років на цей об'єкт може бути видано так звану примусову ліцензію. Студенту також необхідно з'ясувати за наявності яких обов'язкових умов може бути видана ця примусова ліцензія.

Розглядаючи договір комерційної концесії студенти мають враховувати, що він є одним із новітніх договірних інститутів у цивільному праві України. У світовій практиці відповідний інститут має назву «франчайзинг» (фр. franchissage – пільга, привілей). Сутність відносин, що виникають унаслідок договору комерційної концесії полягає в тому, що один суб'єкт підприємницької діяльності (правоволоділець) за винагороду надає іншому суб'єктові підприємницької діяльності (користувачеві) право використовувати свої засоби індивідуалізації (фірмове найменування, комерційне позначення, знак для товарів і послуг), передає йому ноу-хау, комерційну інформацію, що охороняється законом, і надає постійне консультативне сприяння в організації підприємницької діяльності. Мета договору комерційної концесії - сприяти просуванню на ринок певних товарів (зокрема, високотехнологічного устаткування, яке як правило, є засобом виробництва інших товарів), виконанню робіт та наданню послуг.

Отже предметом даного договору є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності, комерційного досвіду та ділової репутації.

Договір комерційної концесії є консенсуальним, двостороннім, оплатним. Сторонами в цьому договорі виступають правоволоділець (франчизіар) та користувач (франчизіат). Ними можуть бути і юридичні, і фізичні особи, зареєстровані як підприємці. Форма договору комерційної концесії визначається як письмова. Недотримання письмової форми має наслідком недійсність договору: він є нікчемним з моменту укладення.

Істотними умовами договору є його предмет і ціна (винагорода). Особливість предмета договору полягає в тому, що він становить комплекс виключних прав, які необхідні для використання у певній сфері підприємницької діяльності. Проте обов'язковий набір виключних прав, які підлягають передачі користувачеві, як правило, законодавством не встановлюється.

Ціну договору комерційної концесії становить винагорода, яку користувач виключних прав інтелектуальної власності сплачує праволодільцю.

Вивчаючи дану тему, необхідно враховувати, що ЦК України (у ст. 1122) визначає й особливі умови даного договору.

Оскільки у договорі комерційної концесії існують внутрішні (між сторонами договору) і зовнішні (з третіми особами) правовідносини, то з цих позицій будується і відповідальність сторін. Що стосується взаємної відповідальності праволодільця і користувача, то вона встановлюється сторонами в договорі, виходячи з принципу свободи договору. Оскільки користувач укладає договори з третіми особами від свого імені, але з використанням засобів індивідуалізації (комерційного найменування чи торговельної марки) праволодільця, то відповідальною особою перед третіми особами є не лише користувач, а й праволоділець. Студентам слід звернути увагу, що відповідальність праволодільця перед споживачами може бути субсидіарною, або ж він може відповідати солідарно з користувачем, що закріплено у ст.1123 ЦК.

Чинне законодавство також визначає права та обов'язки сторін, їх відповідальність за невиконання або неналежне виконання обов'язків, а також випадки припинення договору комерційної концесії.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає **ноу-хау** як сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації, але не запатентованих (ч.2 ст.1).

Договір про передачу "ноу-хау" - самостійний договір у сфері права інтелектуальної власності. До правомочностей володільця права "ноу-хау" належить не тільки право використання цього об'єкта, а й можливість розпоряджатися цим правом, розкривати зміст "ноу-хау" третім особам, укладаючи з останніми договір про передачу "ноу-хау".

За договором про передачу "ноу-хау" одна сторона - праволоділець - зобов'язується надати іншій стороні - набувачу - право на використання "ноу-хау" в установлених договором межах, передати для цього відповідні інформацію, досвід і знання, а набувач - прийняти "ноу-хау", зберігати його конфіденційність упродовж усього строку дії договору і вносити володільцеві права на нього платежі, обумовлені цим договором, якщо інше ним не передбачено. Варно зауважити, що об'єктом договору про передачу "ноу-хау"

виступає "ноу-хау" як не охороноспроможне рішення, що зберігається в режимі конфіденційності. "Ноу-хау" не можна використовувати, не отримавши його в повному обсязі від володільця права на "ноу-хау". Інакше кажучи, недостатньо одного дозволу правоволодільця на використання "ноу-хау" як інформації, необхідне також його фактичне передання.

За загальним правилом цей договір є двостороннім, консенсуальним і від платним, якщо умова про безвідплатність не обумовлена в самому договорі.

Слід звернути увагу на те, що основною умовою його договору є конфіденційність, яка визначає секретність "ноу-хау" як об'єкта договору, є елементом його правового режиму та є визначальною у моменті припинення дії договору.

Для передачі "ноу-хау" може бути використана конструкція договору комерційної концесії, оскільки його предметом є право на використання комерційної таємниці, а також комерційного досвіду ("ноу-хау"). Проте, зазначені договори мають вою специфіку. Отже, студентам слід звернути увагу на співвідношення договору про передання «ноу-хау» з іншими договорами у сфері права інтелектуальної власності, зокрема з ліцензійним договором, договором комерційної концесії, адже, окрім спільних ознак, зазначені договори мають й принципові відмінності.

Рекомендована література: №1, 2, 4, 18-22, 37, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 58-60, 68, 72, 74, 78, 80, 88, 91, 92, 94, 98, 99, 104-107, 110, 111.

Тема 10. Захист прав інтелектуальної власності в Україні Практичне заняття (2 години):

1. Способи захисту об'єктів інтелектуальної власності.
2. Досудовий спосіб захисту об'єктів інтелектуальної власності. Мирова угода.
3. Спеціальний захист об'єктів інтелектуальної власності.
4. Запобіжні заходи як спосіб захисту об'єктів інтелектуальної власності.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Поняття "захист права інтелектуальної власності" включає передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів по визнанню, поновленню прав, а також усуненню перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права в сфері інтелектуальної власності. Право на захист з'являється у суб'єкта права лише в момент порушення або оспорювання його прав та охоронюваних законом інтересів і реалізується в рамках охоронних цивільних, кримінальних та адміністративних правовідносин, які виникли при цьому. Предметом захисту є не тільки особисте немайнове або майнове право інтелектуальної власності, а й інтереси, що охороняються законом. Відношення суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів є предметом дискусій. Студентам слід звернути увагу на відмежування суб'єктивного цивільного права та

охоронюваного законом інтересу. Відмінність між ними полягає в тому, що суб'єктивне право є не просто можливістю діяти певним чином, а можливістю, що забезпечується кореспондуючим обов'язком її здійснення, а охоронюваний законом інтерес не має такого забезпечення. Таке відмежування має велике практичне значення для захисту прав інтелектуальної власності, оскільки позов про визнання патенту чи свідоцтва недійсним може подати не будь-яка особа, а лише особа, права чи охоронювані законом інтереси якої порушує відповідний патент чи свідоцтво.

Суб'єктами права на захист є передусім самі автори результатів інтелектуальної діяльності, правоволодільці, а також спадкоємці та інші правонаступники.

Порушником права інтелектуальної власності є будь-яка фізична або юридична особа, яка не виконує вимог чинного законодавства, що регулює правовідносини в сфері інтелектуальної власності.

Студентам слід мати на увазі, що захист права інтелектуальної власності та охоронюваних законом інтересів здійснюється у передбаченому законодавством порядку, тобто із застосуванням належних форм, засобів і способів захисту.

Розрізняють дві основні форми захисту права інтелектуальної власності — юрисдикційну і неюрисдикційну. *Юрисдикційна форма* захисту права інтелектуальної власності - це діяльність уповноважених державою органів по захисту порушених суб'єктивних прав чи тих, котрі оспоруються.

В рамках юрисдикційної форми захисту права інтелектуальної власності у свою чергу виокремлюють загальний і спеціальний порядки захисту порушеного права інтелектуальної власності. **Загальна форма** захисту пов'язується з діяльністю судів (загальної та спеціальної юрисдикції). Суд може використовувати будь-які способи захисту, передбачені у ст. 16 Цивільного кодексу. Проте, студентам слід уявити деякі правила щодо способів захисту права інтелектуальної власності.

По-перше, перелік способів захисту, наведений у ст. 16 ЦК не є вичерпним і крім загальних способів захисту межах кожного самостійного інституту можна виокремити спеціальні захисні механізми. Наприклад, такий спосіб, як вилучення з цивільного обороту товарів, що виготовлені з порушенням права інтелектуальної власності, знарядь та матеріалів, які використовувалися для їх виготовлення (ст. 432 ЦК), або ж застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності, яке передбачене ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 55 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин».

По-друге, не всі із зазначених способів можуть бути застосовані для захисту порушеного або оспоруваного права на результат інтелектуальної діяльності. Так, для захисту даної групи прав не є характерним використання такого способу, як примусове виконання обов'язку в натурі, оскільки їх об'єктом є нематеріальні блага. Тому вибір способів судового захисту

порушеного або оспорюваного права залежить від характеру самого права, від виду та характеру вчиненого правопорушення.

Спеціальною формою захисту права інтелектуальної власності та охоронюваних законом інтересів є адміністративний порядок їх захисту в рамках якої особа може звернутися за захистом, наприклад, до Антимонопольного комітету України або інших державних установ. У рамках спеціальної юрисдикційної форми реалізується також кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності. Такий порядок захисту права інтелектуальної власності відповідає вимогам міжнародних договорів, зокрема вимогам Угоди TRIPS.

Неюрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності включає дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту права інтелектуальної власності та охоронюваних законом інтересів, які здійснюються ними самостійно, без звертання за допомогою до державних або інших компетентних органів (самозахист прав). Наприклад, в рамках цієї форми особа може відмовитися здійснювати певні дії, передбачені укладеним договором про передачу майнових прав інтелектуальної власності або ліцензійним договором, відмовитись від виконання недійсного договору тощо.

Одним із способів захисту права інтелектуальної власності є вжиття запобіжних заходів. Законодавство не надає визначення поняття “запобіжні заходи”, проте надає їх ознаку, підстави вжиття, визначає порядок встановлення, перелічує їх види та підстави припинення (ст.ст.43-1- 43-10 Господарського процесуального кодексу). Згідно ч.1 ст.1 Господарського процесуального кодексу - запобіжні заходи являють собою заходи, спрямовані на запобігання правопорушенням. Так, відповідно до ст. 43-1 Особа, яка має підстави побоюватись, що подача потрібних для неї доказів стане згодом неможливою або утрудненою, а також підстави вважати, що її права порушені або існує реальна загроза їх порушення, має право звернутися до господарського суду з заявою про вжиття запобіжних заходів до подання позову. Запобіжні заходи включають: витребування доказів; огляд приміщень, в яких відбуваються дії, пов'язані з порушенням прав; накладення арешту на майно, що належить особі, щодо якої вжито запобіжні заходи, і знаходиться в неї або в інших осіб. Студентам слід ознайомитись з відповідними положеннями законодавства.

Рекомендована література: №1, 2, 4, 18-22, 37, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 58-60, 68, 72, 74, 78, 80, 88, 91, 92, 94, 98, 99, 104-107, 110, 111.

Засоби підсумкового контролю

Контрольні питання

1. Історичні етапи становлення та розвитку права інтелектуальної власності.
2. Законодавство України в сфері інтелектуальної власності.
3. Загальна характеристика об'єктів прав інтелектуальної власності.
4. Зміст права інтелектуальної власності.
5. Ознаки охороноспроможності об'єктів права інтелектуальної власності.
6. Правове положення патентних повірених. Вимоги щодо патентних повірених. Повноваження повірених у справах інтелектуальної власності.
7. Співавторство та його види. Визначення авторства. Регулювання відносин між співавторами.
8. Права власників щодо результатів створених за службовим завданням.
9. Особисті немайнові права авторів.
10. Майнові права автора. Майнові права володільця.
11. Поняття авторського права та сфера його дії.
12. Виникнення та здійснення авторського права.
13. Об'єкти, що охороняються авторським правом.
14. Правомірне використання твору без згоди автора.
15. Строки охорони авторських прав.
16. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав.
17. Реєстрація авторського права.
18. Поняття суміжних прав та сфера їх дії. Види суміжних прав.
19. Права виконавців, виробників фонограм (відеограм), програм (передач) організацій мовлення та їх зміст.
20. Захист авторських і суміжних прав.
21. Колективне управління авторськими та суміжними правами. Функції організацій колективного управління правами.
22. Поняття патентного права.
23. Поняття патенту. Строки дії патенту. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту.
24. Порядок отримання патенту на винахід.
25. Поняття, ознаки винаходу, строк правової охорони.
26. Поняття і обов'язки винахідників службових винаходів,
27. Поняття та ознаки корисної моделі, строк правової охорони.
28. Права та обов'язки, що виникають з патенту.

29. Поняття промислового зразка та умови його патентоспроможності, строк правової охорони.
30. Права автора промислового зразка.
31. Момент виникнення майнових прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
32. Правові наслідки припинення чинності виключних майнових прав на винахід та корисну модель.
33. Патентування об'єкта промислової власності за кордоном.
34. Припинення дії патенту на промисловий зразок. Визнання патенту на промисловий зразок недійсним
35. Примусове відчуження патентних прав.
36. Поняття раціоналізаторської пропозиції та її правові ознаки.
37. Права авторів раціоналізаторської пропозиції.
38. Посвідчення на раціоналізаторську пропозицію.
39. Поняття й ознаки найменування. Вимоги до комерційного найменування.
40. Припинення права на комерційне найменування.
41. Поняття торгівельної марки і умови їх правової охорони. Строк правової охорони.
42. Процедури патентування торговельної марки.
43. Права, що випливають із свідоцтва на торговельну марку. Обмеження прав володільця торговельної марки.
44. Порухення прав на торговельну марку. Захист прав на торговельну марку.
45. Підстави припинення дії свідоцтва на торговельну марку.
46. Умови визнання позначення добре відомою маркою.
47. Географічне зазначення, його визначення. Види географічних зазначень.
48. Реєстрація географічного зазначення та порядок її здійснення.
49. Правові наслідки реєстрації географічного зазначення.
50. Визнання реєстрації географічного зазначення недійсним.
51. Право інтелектуальної власності на сорт рослин і породи тварин.
52. Компонування інтегральної мікросхеми як об'єкт права інтелектуальної власності.
53. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.
54. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.
55. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття.
56. Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
57. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття та види.
58. Ліцензійний договір: поняття, правова природа.

59. Сторони ліцензійного договору. Укладення ліцензійного договору.
60. Зміст ліцензійного договору.
61. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
62. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.
63. Договір комерційної концесії (франчайзингу): поняття, правова природа.
64. Сторони договору комерційної концесії. Форма договору.
65. Зміст договору комерційної концесії.
66. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії.
67. Загальнотеоретична характеристика захисту прав інтелектуальної власності.
68. Цивільно-правові способи захисту прав інтелектуальної власності.
69. Захист прав інтелектуальної власності в судовому порядку.
70. Адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності.
71. Загальна характеристика системи міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності.
72. Всесвітня організація інтелектуальної власності.
73. Міжнародні договори у сфері авторського права.
74. Міжнародні договори у сфері охорони суміжних прав.
75. Міжнародні договори у сфері патентного права.
76. Міжнародні договори про охорону товарних знаків.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 р. за станом на 30.09.2016 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 р. за станом на 01.01.2019 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Назва з екрана.
3. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 18.03.2004 р. за станом на 04.11.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. – Назва з екрана.
4. Про авторське право та суміжні права [Електронний ресурс]: Закон України від 23.12.1993 р. за станом на 04.11.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>. – Назва з екрана.
5. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав [Електронний ресурс]: Закон України від 15.05.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>. – Назва з екрана.
6. Про електронні довірчі послуги [Електронний ресурс]: Закон України від 5.10.2017 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>. – Назва з екрана.
7. Про схвалення концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80>. – Назва з екрана.
8. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2017 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2017-%D0%BF>. – Назва з екрана.
9. Про кінематографію [Електронний ресурс]: Закон України від 13.01.1998 р. за станом на 26.04.2017 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
10. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі [Електронний ресурс]: Закон України від 15.12.1993 р. за станом на 5.12.2012 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>. – Назва з екрана.
11. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг [Електронний ресурс]: Закон України від 15.12.1993 р. за станом на 21.05.2015 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>. – Назва з екрана.

12. Про охорону прав на промислові зразки [Електронний ресурс]: Закон України від 15.12.1993 р. за станом на 05.12.2012 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>. – Назва з екрана.

13. Про рекламу [Електронний ресурс]: Закон України від 03.07.1996 р. за станом на 26.07.2018 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

14. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]: Закон України від 12.07.2001 р. за станом на 1.10.2018 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>. – Назва з екрана.

15. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс]: Закон України від 23.02.2006 р. за станом на 01.01.2019 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>. – Назва з екрана.

16. Про довірчі товариства [Електронний ресурс]: Декрет Кабінету Міністрів України від 17.03.1993 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-93>. – Назва з екрана.

17. Про Правила торгівлі дорогоцінними металами (крім банківських металів) і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням у сирому та обробленому вигляді і виробами з них, що належать суб'єктам господарювання на праві власності [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.1998 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-98-%D0%BF>. – Назва з екрана.

18. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс]: Паризький акт від 24.06.1971 р., змін. 2.10.1979 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051. – Назва з екрана.

19. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052. – Назва з екрана.

20. Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів та послуг для реєстрації знаків 1957 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_066. – Назва з екрана.

21. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.06.1891 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134. – Назва з екрана.

22. Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 2.12.1961 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_856 – Назва з екрана.

23. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]:

Закон України від 26.11.2015 р. за станом на 7.03.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>. – Назва з екрана.

24. Про інформацію [Електронний ресурс]: Закон України від від 2 жовтня 1992 р. за станом на 01.01.2017 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з екрана.

25. Про науково-технічну інформацію [Електронний ресурс]: Закон України від від 25 червня 1993 р. за станом на 19.04.2014 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>. – Назва з екрана.

26. Про насіння і садивний матеріал [Електронний ресурс]: Закон України від 15 грудня 1993 р. за станом на 4.10.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15>. – Назва з екрана.

27. Про племінну справу і тваринництво [Електронний ресурс]: Закон України від 15 грудня 1993 р. за станом на 01.01.2016 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>. – Назва з екрана.

28. Про телебачення і радіомовлення [Електронний ресурс]: Закон України від 21 грудня 1993 р. за станом на 04.11.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>. – Назва з екрана.

29. Про державну таємницю [Електронний ресурс]: Закон України від 21 січня 1994 р. за станом на 05.08.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>. – Назва з екрана.

30. Про захист інформації в автоматизованих системах [Електронний ресурс]: Закон України від 5 липня 1994 р. за станом на 31.05.2005 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2594-15>. – Назва з екрана.

31. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах [Електронний ресурс]: Закон України від 5 липня 1994 р. за станом на 19.04.2014 р. – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

32. Про інформаційні агентства [Електронний ресурс]: Закон України від 28 лютого 1995 р. за станом на 21.05.2015 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

33. Про наукову і науково-технічну експертизу [Електронний ресурс]: Закон України від від 10 лютого 1995 р. за станом на 5.12.2012 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

34. Про лікарські засоби [Електронний ресурс]: Закон України від 4 квітня 1996 р. за станом на 4.11.2018 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

35. Про видавничу справу [Електронний ресурс]: Закон України від 5 червня 1997 р. за станом на 4.10.2018 р. – Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

36. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів [Електронний ресурс]: Закон України від 23 вересня 1997 р. за станом на 1.01.2019 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80> – Назва з екрана.

Спеціальна література:

37. Авторское право Украины. Сборник нормативно-правовых актов / Под ред. В. В. Ситцевого. — Издательство Агентства по защите прав авторов. Ресинкорпоралис, 1996. — 164 с.

38. Андрощук Г. А., Работягова Л. Й. Патентное право: правовая охрана изобретений: Учебн. пособие. — К.: МАУП, 1999. — 212 с.

39. Архипова М. І. Цивільно-правова охорона географічних зазначень в Україні: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2006. — 18 с.

40. Белов В. В., Витапись Г. В., Денисов Г. М. Интеллектуальная собственность. законодательство й практика его применения: Учеб. пособие. - М.: Юрист, 2002. - 288 с.

41. Боярчук О. М. Цивільно-правова охорона суміжних прав в Україні: Автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2002. — 22 с.

42. Введение в интеллектуальную собственность // ВОИС, 1998. — 652 с.

43. Городов О. А. Право на средства индивидуализации: товарный знаки, знаки обслуживания, наименования мест происхождения товаров, фирменные наименования, коммерческие обозначения. — М.: Волтерс Клувер, 2006. — 234 с.

44. Довгий С. О., Дроб'язко В. С., Жаров В. О., Захарченко Т. Г., Клявлін В. В. Интеллектуальна власність в Україні: правові засади та практика: Наук, практ. вид.: Т. 1: Право інтелектуальної власності. / Академія правових наук України; Державне патентне відомство України / О. Д. Святоцький (ред.), С. О. Довгий (ред.) — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. — 498 с.

45. Довгий С. О., Жаров В., Зайчук В. О., Кремень В. Г., Литвин В. М. Охорона інтелектуальної власності в Україні. — К.: Форум, 2002.— 319с.

46. Дозорцев В. А. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации: Сборник статей. — М.: Статут, 2005.

47. Дорошенко О.Ф. Судова експертиза у цивільних справах щодо порушення прав інтелектуальної власності / О.Ф. Дорошенко. — К.: ТОВ “Лазурит-Поліграф”, 2008. — 206 с.

48. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності: Навч. посіб. — Хмельницький: ТУП, 2003. — 136 с.
49. Дроб'язко В.С. Колективне управління авторським правом і суміжними правами: європейський досвід і національна практика / В.С. Дроб'язко – К.; ПП “Авокадо”, 2006. – 88 с.
50. Дроб'язко В.С. Актуальні проблеми захисту прав об'єктів інтелектуальної власності В.С. Дроб'язко. – К.: ТОВ “Лазурит-Поліграф”, 2007. – 128 с.
51. Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник / В.С. Дроб'язко, Д. Лонг. – К.: “К.І.С.”, 2007. – 448 с.
52. Дроб'язко В.С. Охорона баз даних: міжнародні, регіональні, національні аспекти В.С. Дроб'язко. – К.: ТОВ “Лазурит - Поліграф”, 2008. – 132 с.
53. Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 512 с.
54. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: посіб. для студ. вузів / Г.М. Дроздова. - К.: ЦУЛ, 2004. – 247 с.
55. Друккер П. О професіональному менеджменті: Пер. с англ. / П.Друккер. — М.: Издво «Вильямс», 2006. — 320 с.
56. Дубініна А.А. Митна справа: підр. / А.А. Дубініна. – К.: ЦУЛ, 2010. – 320 с.
57. Дэвид А. Создание сильных брендов / А. Дэвид. — М.: Издательский дом «Гребенников», 2007. — 440 с.
58. Економіко - правові проблеми в сфері інтелектуальної власності: Монографія / кол. авторів: Орлюк О.П., Бутнік-Сіверський О.Б., Ревуцький С.Ф., Нежиборець В.І., Федченко Л.Ю. та ін.; кер. авт. колективу, наук. ред. д.е.н., проф. Бутнік-Сіверський О.Б.. – К.; ПП “Авокадо”, 2006. – 380 с.
59. Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: Монографія / кол. авторів: Орлюк О.П., Бутнік Сіверський О.Б., Нежиборець В.І., Ревуцький С.Ф. та інш.; кер. авт. колективу, наук. ред. д.ю.н. Орлюк О.П., д.е.н. Бутнік Сіверський О.Б. – К.: ТОВ “Лазурит-Поліграф”, 2008. – 323 с.
60. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр "Академія", 2000. — 864 с.
61. Єгоров В. З історії розвитку промислового шпигунства / В. Єгоров // Дзеркало тижня. — 1994. — 31 грудня. — № 13. — С. 14-15.

62. Єгорова Т. Проблеми комерціалізації науково-технічних розробок / Т.Єгорова // Інтелектуальна власність. – 2001. – № 12. – С. 23–25.
63. Єременко А.В. Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в умовах інтернаціоналізації світової економіки [Електронний ресурс] / Матеріали виступів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інтелектуальної власності» (м.Алушта, 5-9.09.2005). – Режим доступу: [http:// www.centri-k.com.ua](http://www.centri-k.com.ua).
64. Єрмоєнко Г. Медіація як позасудовий спосіб вирішення спорів [Електронний ресурс] / Г.Єрмоєнко. - Режим доступу: <http://www.judges.org.ua>.
65. Жаров В. О. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: Навч. посіб. – 2-ге вид. / В.О. Жаров. – К.: Ін-т інтелектуальної власності, 2002. – 388 с.
66. Жданенко О. І. Захист та облік суб'єктів прав інтелектуальної власності в Україні / О.І. Жданенко // Економіка та держава. – 2005. – №5. – С. 47–50.
67. Жмудь В. Запровадження процедури медіації (примирення) у законодавстві України [Електронний ресурс] / В. Жмудь // Юридичний журнал «Юстиніан». - 2008. - №6. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua>.
68. Загородній А.Г. Інвестиційний словник: Навч. посібник/ А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партін.- Львів: Вид-во Бескид Біт, 2005.- 512 с.
69. Захист прав інтелектуальної власності (досвід Сполучених штатів Америки) / За загальною редакцією Святоцького О., Дроб'язко В. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. –368 с.
70. Захист прав інтелектуальної власності в контексті вступу до СОТ / Навч. Посібник за ред. Пятницького В.Т. – К.: UEPLAST, К.І.С. УАЗТ, 2004. – 736 с.
71. Защита контента от воровства и плагиата; авторское право. [Электронный ресурс] / Сервисы материала блога «Остров мыслей». – Режим доступа: <http://www.isleblog.ru/copywriting/guard-content-plagiarism-copyright/>.
72. Збірник законодавчих актів України з питань інтелектуальної власності / Уклад.: В.О. Жаров, Н.В. Максимова; за ред. М.В. Паладія. – К.: Альфа-ПК, 2006. – 434 с.
73. Зінов В. Проблеми комерціалізації результатів досліджень і розробок // Інтелектуальна власність. — 2000. — № 3. — С. 35-42.
74. Злепко С.М. Інтелектуальна власність в науково-технічній діяльності [Електронний ресурс] / С.М. Злепко, І.С. Тимчик, С.В. Тимчик. - Режим доступу: [http:// www.posibnyky.vntu.edu.ua/i_v](http://www.posibnyky.vntu.edu.ua/i_v).

75. Зміст та поняття міжнародного інжинірингу [Електронний ресурс] / Лекції «Основи ЗЕД». - Режим доступу: [http:// www.gendocs.ru/v35779](http://www.gendocs.ru/v35779).
76. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики: 36 наук, статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002.- 424 с.
77. Калятин В. О. Інтелектуальна собствениць (Ісключительніє права): Учебник. — М.: Изд-во НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА). - М., 2000. - 480 с.
78. Кохановська О. В. Правове регулювання у сфері інформаційних відносин. -К., 2001. -212 с.
79. Коллективное управление авторским правом и смежными правами: Исследования и рекомендации по созданию и деятельности организаций по коллективному управлению правами. — Женева, ВОИС, 1990 - 108 с
80. Коссак В. М., Якобінський І.Є. Право інтелектуальної власності: Підручн. - К': Істина, 2007. - 208 с.
81. Крайнеє П. П., Работягова Л.І., Дятлик І.І. Патентування винаходів в Україні / За ред. П. П. Крайнеєва: Монографія. — К.: Ін Юре, 2000. - 340 с.
82. Кузнецов Ю. М. Патентознавство та авторське право: Підручн. -К- : Кондор, 2005.-428 с.
83. Макагонова А. В. Авторское право: Учеб. пособие. — М.: Юрид. лит., 1999. -288 с.
84. Мельник О. М. Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні / Національний ун-т внутрішніх справ. — Харків: Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2002. —357 с.
85. Мельник О. М. Цивільно-правова охорона інтелектуальної власності в Україні: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / НАН України; Інститут держави і права ім В. М. Корецького. — К., 2004. — 36 с.
86. Мельник О. М. Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні. — Харків, 2002. — 362 с.
87. Марущак А. Науково-практичні аспекти зберігання комерційної таємниці на підприємстві [Електронний ресурс] / А. Марущак // Журнал юристів України «Юридичний радник». – 2006. - №2(10). - Режим доступу: <http://www.yurradnic.com.ua/>
88. Махнуша С.М. Інтелектуальна власність: конспект лекцій / С.М. Махнуша, С.М. Фролов. – Суми: Вид-во СумДУ, 2012. – 115 с.
89. Медіація: чи є в неї майбутнє в Україні. 04/25/2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.porada_advokata.com.

90. Мельник О. Захист прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у міжнародному комерційному арбітражі [Електронний ресурс] / О. Мельник // Юридичний журнал «Юстиніан». – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua>.

91. Мельник О. М. Суб'єкт права інтелектуальної власності та його цивільно-правовий статус / О.М. Мельник. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутрішніх справ, 2003 – 156 с.

92. Мироненко Н. Поняття суб'єктів і об'єктів права інтелектуальної власності та критерії їх класифікації [Електронний ресурс] / Н.Мироненко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. - №2. - Режим доступу <http://www.ndiiv.org.ua/ru/journal-archive.html>.

93. Нежиборець В.І. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення / В.І. Нежиборець // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. - №5. – С.60-69.

94. Нежиборець В.І. Правове забезпечення національної інноваційної системи в Україні: питання теорії і практики / В.І. Нежиборець, О.П. Орлюк. – К.: ПП “Чех”, 2005. – 105 с.

95. Нестуля Т.В. Правові засади захисту від недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності: Практика застосування органами Антимонопольного комітету України законодавства про захист від недобросовісної конкуренції: Навчальний посібник / Т.В. Нестуля. - К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2007. - 164 с.

96. Ноговіцин О. Промислова політика: ставлення до комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / О.Ноговіцин, Є. Онисько // Економіка України. — №3. — 2005. — С. 9-13.

97. Оберемчук В.Ф. Маркетинг инновационной деятельности // Стратегія економічного розвитку України. — Наук. зб. — Вип. 1 / Головний редактор О.П. Степанов — К.: КНЕУ, 2002. — ст. 191-197.

98. Овчаренко А. Система міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / А.Овчаренко // Юридичний журнал «Юстиніан». – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua>.

99. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підр. [Електронний ресурс] / М.Ф. Огійчук. - Режим доступу: <http://www.pidruchniki.ws>.

100. Огляд ринку венчурного інвестування США і Європи. Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/201/16_4.pdf.

101. Оліх Л.А. Роль науково-технічних послуг у формуванні національної інноваційної системи [Електронний ресурс] / Л.А. Оліх //

Ефективна економіка. – 2012. - №10. – Режим доступу <http://www.economy.nauka.com.ua>.

102. Основи інтелектуальної власності. — К.: Ін Юре, 1999. — 580 с.

129. Охорона промислової власності в Україні: Монографія / За ред. О. Д. Святоцького, В. Л. Петрова. — К.: Ін Юре, 1999. - 400 с.

103. Пастухов О. М. Авторське право в Інтернеті. — К.: Школа, 2004. - 144 с.

104. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер. 1998.

105. Підпригора О. Проблеми системи законодавства України про інтелектуальну власність // Інтелектуальна власність. — 2000. — № 3. -с. 3-14.

106. Підпригора О. Законодавство України про інтелектуальну власність у системі цивільного законодавства // Українське право. - 1997. - № 3. - С. 128-129.

107. Підпригора О. Проблеми кодифікації законодавства про інтелектуальну власність // Українське право. — 1997. — № 1. — С. 61-79.

108. Прахов Б.Г., Зенкин Н.М.Изобретательство и патентование.- К.:Техника, 1988. - 256 с.

109. Промислова власність: Законодавчі та нормативні акти. У 3-х т. / Укладач П. М. Цибульов. - К.: УкрІНТЕЛ, 1998. Т. 1: Законодавство України з питань промислової власності. — 138 с.; Т.2: Відомчі нормативні акти України з питань промислової власності. — 310 с.; Т. 3.: Міжнародні угоди з питань промислової власності.- 124 с.

110. Право інтелектуальної власності; Академ. курс: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — 2-ге вид., переробці, та допов. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. — 672 с.

111. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: Підручн. / О. П. Орлюк, Г. О. Анрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред.. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. - 696 с.

142. Селиванов М. В. Защита права на компьютерную программу: теория и практика. — Учебно-практ. пособ. — Харьков: Зспада, 2004, - 176 с.

112. Цира А. Франчайзинг и франчайзинговый договор. — К., 2002. — 240с.

113. Черкес М. Е. Правовое регулирование деятельности в Интернете: Монография. Часть 1. — Одесса: Латстар, 2002 — 88 с.

114. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: Монографія. — Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. Справ, 2002. - 368 с.

115. Шестимиров А. А., Минав А. А. Промышленные образцы. — М., 1996.-397с.

116. СтефанМ. Й. Ответственность за нарушение авторских и смежных прав // Предпринимательство, хозяйство й право. — 1996. — № 9. - С. 32-35.